

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه پیام نور تهران

(مرکز تحصیلات تکمیلی)

دانشکده ادبیات و علوم انسانی

گروه زبان‌شناسی

عنوان پایان‌نامه:

بررسی مفهوم «دوستان دروغین» در زبان‌های فارسی و انگلیسی

از دیدگاه زبان‌شناسی

پژوهشگر:

جمال ربانی‌پور

استاد راهنما:

دکتر سید مهدی سمائی

استاد مشاور:

دکتر مریم السادات غیاثیان

پایان‌نامه

برای دریافت درجه کارشناسی ارشد

در رشته زبان‌شناسی همگانی

بهمن ۱۳۹۰

جمهوری اسلامی ایران
وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

مجمع علوم انسانی

دانشگاه پیام نور
دانشگاه پیام نور استان تهران
المم بیل لویک الفرج والغازی والنسر

شماره .....

تاریخ .....

پیوست .....

تصویب نامه

پایان نامه کارشناسی ارشد رشته: زبانشناسی گرایش: همگانی
تحت عنوان:

بررسی مفهوم دوستان دروغین در زبان فارسی و انگلیسی از دیدگاه زبانشناسی

نام خانوادگی: ربانی پور نام: جمال
شماره پروژه: ۸۴۸۰ شماره دانشجویی: ۸۷۰۰۰۵۰۰۶
تاریخ دفاع: ۱۳۹۰/۱۱/۲۹ ساعت: ۱۳-۱۴:۳۰

درجه ارزشیابی: عالی ✓

نمره: ۱۹,۳ نراره

هیات داوران:

داوران	نام	نام خانوادگی	کد استادی	مرتبه علمی	امضاء
راهنما	سید مهدی	سمائی	۴۱۰۵۲۰	استاد	
راهنمای دوم	.	.	.	.	.
مشاور	مریم السادات	غیاثیان	۳۹۵۹۳۸	استاد	
مشاور دوم	.	.	.	.	.
داور	شهرام	مدرس خیابانی		استاد	
داور دوم	.	.	.	.	.

تهران، خیابان استاد نجات الهی
نرسیده به خیابان کریمخان زند
چهارراه سپند، پلاک ۲۳۳
تلفن: ۸۸۸۰۱۰۹۰
دورنگار: ۸۸۸۹۰۵۳۶

WWW.TPNU.AC.IR
cpsani@tpnu.ac.ir

تقدیم به؛

روح پاک دوست عزیزم رضا حاتمی که با کمال تأسف و تألم خاطر در یک حادثه ناگوار رانندگی دارفانی را وداع گفت و روحش جاودانه ماند.

و پدر و مادر عزیزم که .....

نمایی از شهر باستانی سقز

«فرزانه» که برای لحظه به لحظه زندگی با او هزاران دین دارم.

ستارگان آسمان زندگی ام «آریان» و «روژان»

میدان آزادی سنندج

تقدیر و شکر

باسپاس بی پایان به درگاه پروردگار متعال که عنایت بی دریغش همواره روشکر را هم بوده و الطاف بی کرانش درهای دانش را به رویم گشوده است. از استاد کرامتدرو و محبوبم جناب آقای **دکتر سید مهدی سمائی** که منطری از تلاش، صفا و صمیمیت، مهربانی و از خودگذشتگی است و با در اختیار نهادن اوقات گرانهای خویش در طول نگارش این پایان نامه و به خاطر راهنمایی های ارزشمندشان کمال شکر و سپاسگزاری را دارم. همچنین از استاد مشاور کرامتدرو و عزیزم جناب آقای **دکتر مریم السادات غیاثیان** صمیمانه قدردانی می نمایم. از استاد ارجمند **دکتر شهرام مدرس خیابانی** که زحمت مطالعه و داوری پایان نامه را تقبل فرمودند، کمال شکر و اتنان را دارم. در پایان بر خود واجب و لازم دانستم از جناب آقای **سید انور اسدی**، دوست و همکار گرامیم که صمیمانه، با صبر و حوصله در مدتی که مشغول نگارش این رساله بودم همراه خوبی بودند و مرا از تجربیات و رهنمودهایشان بهره مند کردند صمیمانه قدردانی و شکر می کنم. از همسر مهربانم به پاس زحمات بی شائبه و بی دریغش که در طول دوران تحصیل و مشوقی برای اتمام این رساله، همواره یار و همراه خوب بنده بودند سپاسگزاری کنم. طول عمر باعزت و سرفرازی را برای این عزیزان از خداوند سبحان خواستارم.

۱۳۹۰/۱۱/۲۹

جمال ربانی پور

چکیده:

این پژوهش به بررسی مفهوم «دوستان دروغین» از دیدگاه زبان شناسی پرداخته است. با انجام این پژوهش بر روی واژگان «دوستان دروغین» مشترک بین زبان‌های فارسی و انگلیسی مطالعه‌ی تطبیقی انجام گرفته است. روش پژوهشی این تحقیق، توصیفی از نوع "تحلیل محتوا" است که به صورت اسنادی، داده‌های مورد نظر گردآوری شده است. این تحقیق در حوزه‌ی واژگانی «دوستان دروغین» واژه‌های دو زبان فارسی و انگلیسی در مجموع ۴۵۳ واژه به دست آمده، در بین واژه‌های اجتماعی، علمی، هنری و ورزشی، واژه‌های اجتماعی بیشتر از بقیه واژه‌ها موجود بوده و کمترین اشتراک «دوستان دروغین» جزو واژه‌های هنری بوده است و باز در این پژوهش به بررسی مفهوم «دوستان دروغین» از لحاظ دسته‌بندی واژگانی اصطلاحات، استعاره، مجاز و حسن تعبیرات پرداخته شده که دسته‌ی اصطلاحات از مجموع ۲۰۶ واژه از بقیه‌ی دسته‌ها بیشتر بوده است اما واژه‌های استعاره‌ای کمترین دسته‌ی واژگانی «دوستانی دروغین» را شامل شده، لذا از لحاظ اشتراکات لغوی در زبان‌های مذکور کلماتی که آوای یکسان و مشابهی داشته‌اند نشانه‌ی هم‌ریشه بودن این واژه‌ها نبوده و جزو واژه‌های کاذب محسوب می‌شود. لازم به ذکر است که «تداخل زبانی» و «واژه‌های قرضی» از زبان‌های انگلیسی و فرانسوی در زبان فارسی تأثیری در یکسان بودن و مشابه بودن واژه‌ها نداشته است. لذا مفهوم «دوستان دروغین» و «همزادهای (خویشاوند) کاذب» در زبان شناسی ساختمان‌دوستان را توضیح خواهد داد و این نشان از این دارد که ساخت زبان‌ها با یکدیگر همگون، متجانس و یکسان نیستند. در نتیجه شناخت مفهوم «دوستان دروغین» وسیله‌ای مفید در تدریس و یادگیری زبان خارجی، شناختی جامع و درکی درست را از معانی کلمات در بُعد مفهوم «دوستان دروغین» به ما می‌دهد.

واژه‌های کلیدی:

واژگان؛ زبان فارسی؛ زبان انگلیسی؛ دوستان دروغین؛ همزادهای (خویشاوند) دروغین؛ تداخل زبانی؛

قرض‌گیری؛ زبان شناسی.

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

و ..... چکیده

فصل اوّل: کلیات تحقیق

۲ ..... ۱-۱- مقدمه

۲ ..... ۲-۱- بیان مسأله

۵ ..... ۳-۱- سابقه و ضرورت انجام تحقیق

۶ ..... ۴-۱- بیان سؤالات تحقیق

۶ ..... ۵-۱- اهداف تحقیق

۶ ..... ۶-۱- قلمرو پژوهشی تحقیق

۶ ..... ۱-۶-۱- قلمرو توصیفی

۶ ..... ۲-۶-۱- قلمرو زبانی

۷ ..... ۳-۶-۱- قلمرو زمانی

۷ ..... ۴-۶-۱- قلمرو مطالعاتی

فصل دوّم: پیشینه‌ی تحقیق

۹ ..... ۱-۲- مقدمه

۱۲ ..... ۲-۲- پیشینه تحقیق

۱۲ ..... ۱-۲-۲- پیشینه تحقیق در داخل کشور

۱۶ ..... ۲-۲-۲- پیشینه تحقیق در خارج از کشور

فصل سوّم: ملاحظات نظری تحقیق

۳۱ ..... ۱-۳- مقدمه

۳۱ ..... ۲-۳- روش پژوهشی تحقیق

۳۱ ..... ۳-۳- شیوه‌ی گردآوری داده‌ها

۳۱	..... ۴-۳- مبانی نظری تحقیق
۳۱	..... ۱-۴-۳- تاریخ مختصری از واژه‌پذیری زبان فارسی
۳۵	..... ۲-۴-۳- تداخل زبانی
۳۸	..... ۳-۴-۳- قرض‌گیری و انواع آن
۴۳	..... ۴-۴-۳- زبان فارسی
۴۵	..... ۵-۴-۳- زبان انگلیسی
۴۷	..... ۶-۴-۳- واژه‌های دوستان دروغین
۴۸	..... ۷-۴-۳- واژه‌های قرضی
۴۸	..... ۸-۴-۳- واژه‌های هم‌ریشه

فصل چهارم: یافته‌های تحقیق

۵۰	..... ۱-۴- مقدمه
۵۰	..... ۲-۴- بررسی داده‌های به دست آمده از تحقیق
۹۰	..... ۳-۴- بررسی سؤالات و فرضیه‌های تحقیق

فصل پنجم: نتیجه‌گیری، بحث و پیشنهادها

۹۳	..... ۱-۵- مقدمه
۹۳	..... ۲-۵- چگونگی انجام تحقیق، بحث و بررسی
۹۳	..... ۳-۵- تجزیه و تحلیل نتایج تحقیق
۹۶	..... ۴-۵- پیشنهادهای برگرفته از تحقیق

کتابنامه

۹۸	..... کتابنامه فارسی
۱۰۲	..... کتابنامه انگلیسی
۱۰۴	..... سایتهای اینترنتی مورد استفاده

پیوست‌ها

۱۴۲	..... چکیده انگلیسی (تحقیق)
-----	-----------------------------

فهرست جداول

صفحه

عنوان

۱۲	جدول شماره ۱- کلمات و ترکیبات جدید که جایگزین کلمات قدیمی شده‌اند
۱۳	جدول شماره ۲- کلماتی که دارای دو معنی‌اند
۱۳	جدول شماره ۳- کلماتی که دو یا احياناً بیش از دو معنی دارند
۱۳	جدول شماره ۴- کلمات و ترکیباتی که یکی از آنها در فارسی و دیگری در تاجیکی به کار می‌روند
۱۴	جدول شماره ۵- کلمات و ترکیباتی که دارای دو تلفظ یا دو معنی‌اند
۱۴	جدول شماره ۶- کلماتی که در هر زبان معنای متفاوتی دارند
۱۴	جدول شماره ۷- کلماتی که در زبان تاجیکی معنای متفاوتی با زبان فارسی دارند
۱۵	جدول شماره ۸- کلماتی که علیه تهاجم کلمات زبانهای دیگر در دو زبان به وجود آمده‌اند
۱۵	جدول شماره ۹- کلماتی که در دو زبان معنی و تلفظ متفاوتی دارند
۵۵	جدول شماره ۱۰- دوستان دروغین حوزه‌ی اجتماعی
۶۴	جدول شماره ۱۱- دوستان دروغین حوزه‌ی علمی
۷۱	جدول شماره ۱۲- دوستان دروغین حوزه‌ی ورزشی
۷۲	جدول شماره ۱۳- دوستان دروغین حوزه‌ی هنری
۷۵	جدول شماره ۱۴- دوستان دروغین دسته‌ی واژگان «اصطلاحات»
۸۱	جدول شماره ۱۵- دوستان دروغین دسته‌ی واژگان «استعاره»
۸۴	جدول شماره ۱۶- دوستان دروغین دسته‌ی واژگان «مجاز»
۸۸	جدول شماره ۱۷- دوستان دروغین دسته‌ی واژگان «حُسن تعبیرات»

فهرست پیوست‌ها

صفحه	عنوان
۱۰۵	پیوست شماره ۱- واژه‌های دوستان دروغین
۱۲۳	پیوست شماره ۲- کلمات و واژه‌های انگلیسی موجود در زبان فارسی
۱۳۸	پیوست شماره ۳- کلمات و واژه‌های فرانسوی موجود در زبان فارسی
۱۴۰	پیوست شماره ۴- کلمات هم‌ریشه در زبان فارسی، انگلیسی و فرانسوی

فصل اول

کلیات تحقیق

۱-۱- مقدمه

در این فصل پس از بیان مسأله و سوال‌های تحقیق به سابقه و ضرورت تحقیق پرداخته خواهد شد بعد از فرضیه‌ها، اهدافی که برای تحقیق مد نظر بوده است تشریح می‌شود در ادامه درباره‌ی قلمرو تحقیق، بحث خواهد شد و در پایان این فصل قلمرو نظری، توصیفی، زبانی و زمانی تحقیق مشخص شده‌اند.

۱-۲- بیان مسأله

معنی و مفهوم «دوستان دروغین»^۱ از دو منظر و لحاظ:

۱- در رشته‌های مختلف علمی از جمله روان‌شناسی، جامعه‌شناسی و ادبیات به شخص یا اشخاصی گفته می‌شوند که به نظر می‌رسند ظاهراً و رودررو با شما دوست هستند اما در واقع با شما صادق نیستند و نمی‌توانید به او یا آنها اعتماد کنید و به اصطلاح این نوع دوستان از پشت به شما خنجر می‌زنند.

۲- از لحاظ زبان‌شناسی، کلمه یا کلماتی در زبان دیگر (بیگانه) یا زبانی خارجی و جدا از زبان شما، با کلمه یا کلماتی از زبان خود شما (زبان فارسی ایرانی) که از لحاظ آوایی (رسم الخط آوانگاری و فونتیک) و شکل ظاهری، مشابه به نظر می‌رسند اما از لحاظ معنایی این کلمه یا کلمات در هر کدام از زبانها معنایی متفاوت باهم (زبان مورد مقایسه) دارند. به طوری که رسم الخط نوشتاری این زبانها کاملاً با هم متفاوت هستند. و هدف این تحقیق هم استخراج واژگانی است که در قالب مفهوم «دوستان دروغین» در دو زبان فارسی و انگلیسی جایی می‌گیرند. اما قبل از پرداختن به سابقه و ضرورت انجام این تحقیق و بیان سوالات و فرضیه‌های ارائه شده در مورد این تحقیق لازم می‌دانم مطالبی را پیرامون مفاهیم «دوستان دروغین»، «همزادهای (خویشاوند) دروغین»^۲، «هم آواها»^۳ و «کلمات قرضی» که به روشن شدن موضوع و مفهوم «دوستان دروغین» کمک می‌کند و از اشتباه برداشت کردن این مفهوم با دیگر مفاهیم مشابه به آن جلوگیری می‌کند، مطالبی را ارائه می‌دهم.

— «همزادهای (خویشاوند) دروغین»: در این مفهوم رابطه‌ی صورت (شکل ظاهری) و معنا در همزادهای کاذب به هم خورده است. همزادهای کاذب در واقع کلمه یا کلماتی هستند که دارای صورت یکسانی در

¹ - False friends (foux amis)

² - False Cognates

³ - Homonyms

دو زبان (دو زبانی که رسم الخط نوشتاری یکسانی دارند) باشند، اما با وجود این صورتهای مشابه، دارای معنای متفاوتی در هر یک از دو زبان هستند. در این مورد به دو نوع همزادهای کاذب می‌شود اشاره کرد:

الف) همزادهای کاذبی که به سبب خویشاوندی زبانها (با رسم الخط نوشتاری مشترک) پدید آمده‌اند. این نوع همزادهای کاذب در زبانهایی یافت می‌شوند که از نقطه نظر تاریخی از یک زبان (زبان اصلی) زاده شده باشند. مثل زبان فارسی، پشتو، گُردی، آسی و بلوچی که دارای یک زبان اصلی و مادر هستند و رسم الخط نوشتاری آنها مثل هم‌اند.

ب) همزادهای کاذبی که به واسطه پدیده قرض‌گیری زبانی ایجاد شده باشند. این نوع همزادها را می‌توان در تمامی زبانهایی که با یکدیگر به نوعی و یا به واسطه مسائلی (اقتصادی، فرهنگی، سیاسی، جغرافیایی، مشترکات قومی و مذهبی و ...) با هم در ارتباطند، پیدا نمود.

به سبب دوری خویشاوندی زبانی و مشترک نبودن رسم الخط نوشتاری بین زبانهای فارسی و انگلیسی بهتر آن است که مفهوم «دوستان دروغین» را برای این دو نوع زبان (فارسی و انگلیسی) به کار برده شود و مفهوم «همزادهای (خویشاوند) کاذب» را برای زبانهایی که از یک زبان اصلی منشعب شده‌اند و رسم الخط نوشتاری یکسانی دارند، به کار برده شود (پیروز، ۱۳۸۲).

مثال در مورد مفهوم «دوستان دروغین (کاذب)»:

«کار» در زبان فارسی به معنی؛ حرفه، پیشه

و «car» در زبان انگلیسی به معنی؛ ماشین، خودرو

«آرم» در زبان فارسی به معنی؛ نشانه، علامت

و «arm» در زبان انگلیسی به معنی؛ بازو، بازوی (انسان)

مثال در مورد مفهوم «همزادهای (خویشاوند) کاذب»

«آلو» در زبان فارسی (تهرانی معیار) به معنی؛ گوجه سبز، آلوخورشتی

ولی در مناطق شیراز و گویش محلی آنجا به معنی؛ سیب زمینی است

«سیب زمینی» در زبان فارسی (تهرانی معیار) به معنی؛ ریشه‌ی گیاهی که میوه محسوب می‌شود و

خوردنی است اما در مناطق کردستان و گویش محلی آنجا به معنی؛ بادمجان (بادمجان سیاه‌رنگ) است.

— «همریشه‌های (خویشاوند) دروغین» در زبان انگلیسی و فرانسوی، کلمه یا کلماتی هستند که در دو زبان مختلف متفاوت (اما با رسم الخط نوشتاری مشترک و یکسان)، شکل و صورت یکسان یا خیلی مشابه و

شبيه به هم دارند، اما در هر کدام از زبانها معنی یا معانی متفاوت و مختلفی دارند. این وجه تشابه و شباهت ممکن است باعث شود که فراگیران یا زبان آموزان (یادگیرندگان) زبان دوّم این کلمه را اشتباهاً به کار ببرند. برای مثال کلمه ی *experience* در زبان فرانسوی به معنی "experiment" (تجربه و آزمایش) است در زبان انگلیسی معنی "تجربه و آزمایش یا آزمون" را می دهد و معنی *experience* یعنی "تجربه و کار دیده" را نمی دهد.

بنابراین "دوستان دروغین" به عنوان یک اصطلاح بسیار عادی برای پدیده هایی که مدنظر این بحث هستند مناسب و وارد (مربوط) تشخیص داده شده ، دیگر نامهای این نوع پدیده اینها هستند ، از قبیل: "معادلات و برابری های دروغین و نادرست، همریشه های (خویشاوند) دروغین" هستند که هم اکنون هم بکار برده می شوند (Brown, 2000). علی رغم این، بایستی روی این مطلب تأکید کرد که مفاهیم «دوستان دروغین» و «همریشه های (خویشاوند) دروغین» با هم کاملاً متفاوتند (cognates که از ریشه ی لاتین زبان *cognatus* به معنی "خویشاوند" گرفته شده) به همین علت همه ی همریشه های (خویشاوند) دروغین می توانند دوستان دروغین باشند اما همه ی دوستان دروغین نمی توانند همریشه های (خویشاوند) دروغین باشند. برای مثال کلمه ی *burro* در زبان ایتالیایی به معنی "گره" و کلمه ی *burro* در زبان اسپانیولی به معنی "الاغ و خر" هر دو جزو «همریشه های (خویشاوند) دروغین» و «دوستان دروغین» محسوب می شوند. برخلاف این مورد، کلمه ی *personne* در زبان فرانسوی به معنی "هیچ کس" و کلمه *person* در زبان انگلیسی به معنی "شخص، فرد" هر دو با هم نسبت به یکدیگر «دوستان دروغین» هستند (جزو دوستان دروغین به حساب می آیند) هر چند که این دو واژه ی داده شده از لحاظ ریشه شناسی با هم در ارتباطند، اما «همریشه های (خویشاوند) دروغین» نیستند. به عبارت دیگر، مجموعه ی «دوستان دروغین» شامل مجموعه ی «همریشه های (خویشاوند) دروغین» هم می شود اما برعکس این مورد درست نیست یعنی اینکه مجموعه ی «همریشه های (خویشاوند) دروغین»، مجموعه ی «دوستان دروغین» را شامل نمی شود.

— مفهوم دیگری که نباید با این دو مفهوم مورد اشتباه قرار بگیرند «هم آواها» هستند. هم آواها در واقع در یک زبان اتفاق می افتند پس می شود اینطور گفت که هم آواها کلماتی هستند در یک زبان که شکل و فرم ظاهری یکسانی دارند اما معانی آنها با هم متفاوت است.

مثال در مورد کلمات هم آوا در زبان فارسی؛ زرع، ذرع - خویش، خیش - حوضه، حوزه - سمن، ثمن

مثال در مورد کلمات هم آوا در زبان انگلیسی؛ rains ,reigns,reins – steal,steel – to,two,too
hair,hare – bare,bear

— مفهوم بعدی «کلمات قرضی» در زبان است که همان پدیده وام گیری (قرض گیری) زبانی است. این کلمات قرضی یا پدیده‌ی وام گیری (قرض گیری) زبانی در قسمت تعریف (ب) از همزادهای (خویشاوند) کاذب به آن اشاره شد و گفتیم که این همزادهای کاذب به واسطه‌ی پدیده‌ی وام گیری زبانی در زبانها اتفاق می‌افتد و در این پدیده، کلمه وام گرفته شده از زبان قرض دهنده در زبان قرض گیرنده به صورت رایج به کار گرفته می‌شود. لذا مفهوم «دوستان دروغین» و «همزادهای (خویشاوند) کاذب» دارای مضامینی برای زبان شناسی ترجمه‌ای، زبان شناسی مقابله‌ای، تحلیلگران خطاهای زبانی، مترجمین، نظریه‌پردازان ترجمه، معلمان زبانهای خارجی، طراحان و برنامه ریزان آموزش زبان، فرهنگ نویسان و بالاخره واژگان شناسان است، که مطالعه این مفاهیم و دقت و توجه به آنها کاملاً ضروری و لازم به نظر می‌رسد. بنابراین خدمتی که دانش و علم زبانشناسی به «مبانی علمی ترجمه» کرد نشان دادن و آشکار نمودن تفاوت در ساختهای سوری و معنایی زبانهای گوناگون با یکدیگر بود و باز ثابت کرد که زبان توده‌ای از اقلام درهم ریخته و بی‌سر و سامان نیست بلکه عناصر سازه‌ای آن در تمامی سطوح یک زبان دارای بافتی منسجم است و هیچ عنصر زبانی جدا از عناصر دیگر زبانی قابل توصیف نیست. علم و دانش زبان شناسی نه تنها ساختمان بودن زبان را توضیح داد بلکه نشان داد که ساخت زبانها با یکدیگر همگون نیستند (نجفی، ۱۳۶۵: ۴۰).

اکثر کلمات چند معنایی موجود در زبانها، زمانی که یک کلمه ی عینی و ملموس از یک زبانی به قرض گرفته شده به وسیله‌ی محدود کردن معنی آن معمولاً این کلمه به «دوستی دروغین معنایی ناقص» تبدیل می‌شود .

۳-۱- سابقه و ضرورت انجام تحقیق

تاکنون یک مقاله از صادقی در مجله زبان‌شناسی راجع به «دوستان دروغین» در زبان فارسی ایران و زبان فارسی تاجیکی در تاجیکستان منتشر شده و مقاله دیگری هم از پیروز در مجله زبان‌شناسی کاربردی راجع به «همزادهای (خویشاوند) کاذب» در زبان فارسی به چاپ رسانده است. بدیهی است برای مطالعات و آموزش زبان و ترجمه، چنین تحقیقی کاملاً لازم و ضروری به نظر می‌رسد.

۴-۱- بیان سوالات تحقیق

چون این تحقیق اکتشافی است به جای فرضیات تنها سوالات تحقیقی مطرح می‌شوند:

۱- دوستان دروغین در زبان‌های فارسی و انگلیسی بیشتر در چه حوزه‌ی واژگانی وجود دارند؟

(اجتماعی، علمی، ورزشی و هنری)

۲- دوستان دروغین در زبان‌های فارسی و انگلیسی جزو کدام دسته واژگانی هستند؟

(اصطلاحات، استعاره، مجاز و حسن تعبیرات، ...)

۵-۱- اهداف تحقیق

هدف از انجام این تحقیق برآورد کردن اهداف زیر می‌باشد:

۱- مطالعه تطبیقی زبان‌های فارسی و انگلیسی

۲- گسترش مطالعات زبان‌شناختی

۶-۱- قلمرو پژوهشی تحقیق

۱-۶-۱- قلمرو توصیفی

این تحقیق علاقمند به بررسی، توصیف، آوانگاری و تطبیق واژگان موسوم به «دوستان دروغین»

موجود در زبان‌های فارسی، انگلیسی و فرانسه می‌باشد.

۲-۶-۱- قلمرو زبانی

قلمرو زبانی این تحقیق زبان‌های فارسی، انگلیسی و فرانسه از دوره‌های قدیم تا حال حاضر می‌باشد.

۱-۶-۳- قلمرو زمانی

این تحقیق مابین آبان ماه ۱۳۸۹ لغایت آبان ماه ۱۳۹۰ صورت گرفته است.

۱-۶-۴- قلمرو مطالعاتی

قلمرو مطالعاتی این پایان‌نامه در حوزه‌ی زبان‌شناسی «تاریخی تطبیقی» است.

فصل دوم

پیشینه تحقیق

۲-۱- مقدمه

ضرورت زبان و کاربرد آن توسط انسان به عنوان یک وسیله‌ی ارتباطی برای رساندن پیام می‌باشد. در ابتدا زبان عبارت از نشانه‌های حرکتی و بعد گفتاری و شنیداری و در انتها نوشتاری بوده است. پس زبان به سبب نیاز ارتباطی بین مردمان پدید آمد و طی عمر چندین هزار ساله‌ی خود، با وجود اشکال گوناگونی که به خود گرفت، هنوز خط مشترک، خود را با بازماندن در بین مردمان حفظ کرده است. همانگونه که زبان حرکتی با اشاره‌ی سر و دست در رساندن پیام مورد استفاده واقع شد کم کم در مرحله‌ی آوایی پیام‌ها توسط زبان، عهده‌دار وظایف ارتباطی مغز شد (آرلاتو، ۱۳۸۴).

«زبان» بازتاب تاریخ اجتماعی و فرهنگی یک ملت است و شاید بتوان گفت: زبان مثل سایه‌ای حوادث تاریخی و اجتماعی را تعقیب می‌کند و از آن بهره می‌جوید؛ از این نظر تحولات علمی، فرهنگی، اجتماعی مهاجرتها و جنگ‌ها خود برای پرباری زبانی و دگرگونی آن لازم و کافی است؛ البته ممکن است که عیناً کلمات منتقل نگردد بلکه دچار تغییر شود و شکل نوینی بگیرد؛ مثلاً «آنفلوانزا» که در طب قدیم ایران و عرب به مرض آنفالاعنز در معنی «بینی بُز» مرضی شناخته شده بود که وارد زبان علمی لاتین گشت و به عنوان و شکل جدید مجدداً وارد زبان‌های دیگر شد (در همان معنی مرضی که از بینی مریض، صدای بز شنیده می‌شود). از این جمله است «پارتیزان» و «پارتی» که به نظر کلماتی لاتینی می‌آیند حال آنکه فارسی هستند (احمدسلطانی، ۱۳۷۲).

شباهت‌های زیادی بین زبان‌های گوناگون وجود دارد که بعضی اوقات این شباهت‌ها انسان را به تعجب و می‌دارد. یکی از عجایب زبان بشری وجود واژه‌های موسوم به «دوستان دروغین» می‌باشد که برای روشن شدن بیشتر موضوع در زیر به چند تعریف از دوستان دروغین اشاره می‌شود:

۱- دوستان دروغین کلماتی هستند که به نظر می‌رسد یکی هستند اما در واقع دو معنای متفاوت دارند در دو زبان (ریچاردز^۱، ۱۹۹۲).

۲- دوستان دروغین: واژه‌هایی هستند که در دو زبان متفاوت یک شکل یا شکلی بسیار شبیه به هم را دارد اما با معنای متفاوت در هر کدام از زبان‌ها. دوستان دروغین واژه‌هایی در زبان‌های

^۱ - Richards

مختلف هستند که شکل یکسانی دارند اما معنای متفاوتی در هر زبان دارند. می‌توان آنها را با واژه‌های «هم‌آوا»^۱ مقایسه کرد که هم‌آواها در یک زبان شکل و فورم یکسانی دارند اما معنای مختلف، اما دوستان دروغین در دو زبان یا چند زبان واژه‌هایی یافت می‌شوند که شکل یکسانی دارند اما معنای متفاوت (دومینگوز^۲، ۲۰۰۲).

۳- صورت سستی و دیرینه، دوستان دروغین را به عنوان واژگانی معرفی و مشخص کرده‌اند که حداقل در دو زبان مختلف این قبیل کلمات (دوستان دروغین) از نظر شکل خطی مشابه و مثل هم هستند که از نظر معنایی بخشی از معنی این کلمات مثل هم هستند یا اصلاً مثل هم نیستند (اسپیلا^۳، ۲۰۰۵).

۴- دوستان دروغین کلمات دوگانه‌ای هستند در دو زبان یا دو گویش (یا دو حرف هستند در دو الفبای زبانی) که از لحاظ ظاهری یا آوایی مشابه هم هستند اما از لحاظ معنی با هم فرق دارند (چامیزو^۴، ۲۰۰۲).

۵- همزادهای (خویشاوند) کاذب در واقع کلماتی هستند که دارای صورت یکسانی در یک زبان باشند، اما با وجود داشتن این صورت‌های مشابه، دارای معنای متفاوتی در هر یک از دو زبان (لهجه‌های یک زبان) هستند (پیروز، ۱۳۸۲). همزادهای کاذب بر دو نوعند:

الف) همزادهای کاذبی که به سبب خویشاوندی زبانی پدید آمده باشند. این گونه همزادها در زبان‌هایی یافت می‌شوند که از دیدگاه تاریخی از یک زبان مادر زاده شده باشند.

ب) همزادهای کاذبی که به خاطر پدیده‌ی وامگیری زبانی ایجاد شده باشند. این نوع همزادها را می‌توان در تمامی زبان‌هایی که با یکدیگر به نوعی در ارتباط باشند پیدا نمود.

از مجموع تعاریف بالا می‌توان به این تعریف از «دوستان دروغین» رسید که: «دوستان دروغین واژه‌هایی هستند در دو یا چند زبان متفاوت که شکل نوشتاری یا آوایی مشابهی دارند اما از لحاظ معنایی با هم متفاوت هستند».

^۱ - Homonyms

^۲ - Dominguez

^۳ - Szpila

^۴ - Chamizo